

H n nàng hóa ki p trong thân m t cây mà hoa n ra h ng s c m n mà, ti ng vang đ n ra kh p n i.

M y o gái Hu lòng b n nh c u đ nh
Đôi m t c i sóng sánh nét qu nh hoa
H Đ c Thi u Anh

Ngày x a có m t nàng công chúa nhan s c tuy t v i, trong cung ngoài ph ai cũng ng ng m s c đ p c a nàng. Nhà vua anh nàng mu n c i nàng làm v nh ng nàng không ch u vì theo truy n th ng Á Đông không có chuy n l y nhau trong gia đình. T c gi n, nhà vua đày nàng ra m t hòn đ o ngoài Bi n Đông. Nàng đành s ng ó và không bao lâu thì m t đi. H n nàng hóa ki p trong thân m t cây mà hoa n ra h ng s c m n mà, ti ng vang đ n ra kh p n i. Nhà vua tò mò m t hôm cũng l y thuy n ra đ o xem hoa. C p đ o vào ban t i, vua t nh sáng mai l i xem cũng không mu n. Nh ng nàng công chúa không mu n vua th y nàng, dù ã hình th m t đoá hoa, nên ch a đ n sáng thì hoa tàn. T đây, hoa ch n lúc đêm khuya.

M t huy n tho i khác cũng đ c l u truy n. Th i nhà Tùy bên Trung Qu c, t i L c D ng Thành, ã ngôi chùa c kính D ng Ly, m t t i khuya ngoài c a chùa thỉnh linh ánh sáng r c lên, h ng th m s c n c làm dân chúng bàng hoàng, đ xô l i xem. G n gi ng n c trong sân chùa m c lên m t cây bông l , trên ng n n ra m t đoá hoa tuy t tr n, cánh hoa tr ng nõn, nh y hoa đi m vàng, mùi th m ngào ng t bay to kh p n i, lan xa ngàn d m. Tin đ n đ n tại

Tùy Dường Đổ lúc y trở vì Dường Châu. Là một ông vua hôn quân vô đạo, chỉ biết trác táng, ông cũng muốn đi thung ngoi náo hoa. Có một bá quan văn võ triu thn h giá, đi tin vi c di chuy n, ông ban lnh khai kênh Vn Hà t Trng An đ n Dường Châu, hao t n hàng triu ngày công lao đng và hàng vn công nhân b mình, gây ra n n đói kém và dân chúng n i lo n kh p n i, b c đ u c a cu c suy s p nhà Tùy.

Chính ngay trong s bá quan tháp tùng có một Lý Uyên và con là Lý Th Dân sau ny lên ngôi y hi u Đng Thái Tông. Ngay t i hôm đ n L c Dng Thành, Lý Th Dân và bng h u v i đi xem hoa, s ngày mai ph i chen chúc v i triu th n. Nh n ra chân mng đ vng, hoa nhún mình xu ng ba l n đ nghinh đón. Xong, m t c n m a to làm r ng đóa hoa. Sáng hôm sau, Tùy Dng Đ ch c n th y cu n hoa úa rũ, tan tác, li n t c gi n ra lnh nh cây v t đi. T đây hoa ch n vào đêm và đi vào truy n thuy t hoa qunh (1).

Cách đây 250 năm, qunh đã đ c nói đ n là m t cây m c hoang Nam và Trung M , Mexico, Cuba, Guatemala cũng nh ng qu n đ o Antilles. Cây thích m c x khí h u nóng, nhng không a tr c ti p ch u ánh nng m t tr i. M c đ u có khi m c trên m t cây khác, qunh không ph i là m t cây ký sinh nh t m gi, cũng không ph i là m t cây cng sinh nh phong lan, mà m c trong đ t l i đ t mùn, không c n nhi u n c, mi n là thoáng khí.

Câu th c a nhà thi hào Nguy n Du trong cu n Kim Vân Ki u Hải văn l n b c đ m xanh, M t vùng nh th cây qunh cành giao tuy cành giao có nghĩa ng c quý nh lá ng c cành vàng, làm ng i ta thng l m tng qunh và giao (còn g i cây san hô xanh hay xng khô, th p nh (**), ng c th , quang côn th (***), tên khoa h c Euphorbia tirucalli) sng cng sinh v i nhau hay h p i thành cây qunh giao, th t ra giao là m t cây đ tr i lá và làm thành c t cng đ qunh vn m m i đ a vào. Không ph i tình c mà ng i con đ u lòng c a c Ph m Qunh, m t ng i r t h m m truy n Ki u, đ c đ t tên Ph m Giao.

Trng qunh tng đ i đ . Thng có th ch c t m t đ n thân, có th đ i đng lá, cho c m vào đ t; sau đó nhng thân, cành và hoa m c ra trên k lá y. Các nhà kh o c u Do Thái đã có th c y mô nhi u lo i qunh (14). Cho hoa n ra là m t chuy n khác. Thng ph i đ t ch u hoa vào n i có ánh sáng nhng đng quá nóng, ph i đ i nhi u năm và chăm nom c t t a, đng cho cành, lá m c quá r m rà, t i n c v a ph i. Có ng i khuyên nên dùng phân dành cho xng r ng bán trên thng trng. Hoa có th n hai đ t, vào mùa xuân và vào mùa thu. Tùy lo i, nh t là các gi ng lai, hoa có nhi u màu s c khác nhau, có s l ng ít nhi u trên m i cây và th i gian n dài hay ng n, ngày hay đêm.

Tên tôn vinh bên nác ta "Ná hoàng trong đêm" táng đáng vái tên gái Tây pháng Queen of the Night, Reine de la Nuit, Königen der Nacht, Regine della Note, Reina de la Noche,... Tên khoa hác táng đái phác táp hán vì có nhiáu loái trong cùng mát há Xáng Ráng Cactaceae. Vì Tây pháng gái cactus, rát đá hiáu có nháng tên *Phyllocactus grandis*, *P.grandiflora*. Láy gác tá tên vá ná thán mát trăng Hy Láp Selene, mát mánh ná e lá, tên chi *Selenicereus* đã đác đát ra. Chi náy gám có ít nhát bán chác loài mà loài đác biát nhiáu nhát là *S. grandiflorus* Britt. et Rose (còn có tên *Cactus grandiflorus*) đã đác nhà tháo mác Tháy Đán Carl von Linné nhán đáng tá 1753. Vì cây phát trián trên mát thân đáng lá, nên còn có tên chi *Epiphyllum* đáa lên các danh tá Hy Láp epi (nghĩa là trên) và phyllum (nghĩa là lá).

Có khoáng mát chác loài lai giáng *Epiphyllum* khác nhau ã màu sác (tráng, vàng, háng, cam, tím) và kích thác hoa (10-35 cm). Hai tên *E. oxypetallum* Haw. và *E. akermannii* Haw. tháng đác dùng đá chá đánh nháng hoa quánh ã Viát Nam, ná ban đêm. *E. oxypetallum* (bên Nhát Bán đác gái gekkabijin (15), còn mang tên *Phyllocactus grandis*) gác thân hình trá, phán trên và cành đát nhá lá có gân giáa cáng, khoá, mép thân uán lán và có khía tròn, màu xanh bóng, dày (**), hoa mát ngoài ãng háng, các phián trong tráng, tiáu nháy nhiáu, nõn sáo há, vái nháy tráng (*). *E. akermannii* (gái là quánh đá) thân đát màu xanh bóng có mái nhá và phân cành ngán, hoa lán ná ã đáu cành, ngoài có lá bác đáng váy, cánh hoa dài, mánh màu đá tái ã ngoài, màu đá háng ã trong, nhá nhiáu, báu có vái màu đá nhát (**).

Gán đây nghe nói ã Đà lát có mát giáng quánh Nhát màu vàng đá, ná ban ngày. Ngoài ra, táng tá trong há Xáng ráng còn có *E. truncatus* là cây cáng cua hay huánh hoa, *Hylocereus undatus* là cây thanh long hay táng ng liên.

Mát vài công tác khoa hác cho ta biát thêm ít nhiáu vá thành phán các cây quánh. Chát sác xác đánh trong *Phyllocactus grandiflora* là mát beta-xanthin gái là portulaxanthin (7). *Epiphyllum* sp. cũng nhá *Hylocereus undatus* cháa đáng nháng sterol, nái trái là sitosterol kèm theo stigmasterol (11). Kinetin ã lá và đát cây (6) và tyramin trong cháng trình tìm kiám nháng chát amin có tính chát trá tim (9) đã đác tìm ra trong *Selenicereus grandiflorus*.

ã ná Đá, chính đát non cây đã đác dùng đá thay thá chát digitalin táng có thành tích trên tim. Phán chiát khô cây náy vái ethanol cháa đáng mát láng nhá isohamnetin (1-3,6%) (13) còn phán chiát tái cáng hián mát alcaloid là hordenin trác kia đác gái cactin (10). Tetrahydroso quinolin cùng nhiáu alkaloid phác táp hán dimethy hydroxy beta-phenylethylamin tác hordenin đã đác tìm ra trong nháng cây trong há Xáng ráng (8).

Các nghiên cứu về dược tính của *Epiphyllum oxypetalum* được thực hiện tại Đài Loan (2). Người i Nhật Bản khám o cứu tác dụng cây này lên các tế bào biểu bì để tìm cách tăng gia để m nọc da (15). Họ tìm ra được trong hoa chất thơm benzyl salicylat (12). Hoa quỳ nh được xem là có vị ngọt, tính bình, có tác dụng chống viêm, chống sốt, cầm máu. Hoa được dùng để chữa ho ra máu, sốt cơ hạ, xuất huyết tử cung.

Hoa cũng được dùng chung với thốt heo để trị sốt ph, ho hen, và các bệnh được. Số c và u ng 3-5 hoa. Có thể giã nát, đắp lên vết th, sốt, đau, hay thoa bóp giảm đau th p kh p. Thân có vị chua, m, tính mát, có tác dụng chống sốt. Toàn cây có tác dụng thanh ph, tr ho. Tác dụng cây này lên hệ thống thần kinh giao cảm, tế bào tế th ng nh p tim, hệ n t ng ch y ng c van hai lá, suy nh c th n kinh qua nh ng tri u ch ng c a tim,... đã được nh ng nhà khám o cứu Hoa K tìm hi u (3). Để biết, họ đem th h t *Cactus grandiflorus* lên tìm để xem nh ng tri u ch ng trong m c đích dùng nó làm thuốc chữa bệnh (5).

Trong liệu pháp vi khuẩn được cân, ngoài cơn đau viêm họng, cây được dùng để chữa co giật, xuất huyết, nhiễm khuẩn tiểu ni u. Người v t cây đem u ng chữa được nh ng ch ng thi u kém hệ th, nhiễm khuẩn bóng đại. Trong dân gian, cây n m trong các liệu thu c cầm máu, ng ng kh c ra máu, kinh nguyệt khó khăn. Nó có thể dùng để chữa suy nh c và nh ng ch ng xúc c m (13). Cây cũng được li t vào các thuốc kích d c.

Trong thiên nhiên biết bao là cây hoa khoe số c t a h ng, nh ng trong số nh ng hoa n ban t i, có lẽ ch có hoa quỳ nh là x ng nh t được mang danh "N hoàng trong đêm". Thế nào các c để x a bên ta t ch c ng m hoa, t n h ng m t thú vui tao nhã theo ph ng cách Á Đông.

Th ng các c m i b n bè l i nhà r i trong khi ch để i hoa n, các c cùng nhau th ng th c m t tu n trà đ m đã. Có khi m t vài chén r u tr ng giúp các c sáng tác nh ng câu th mà các c vui thích cùng nhau ngâm nga. Tôi qua bên Pháp quá lâu nên h t còn có d p n m cái tình khi t c a cu c ng m hoa c a các c th i x a. Nh ng v a r i, sau h n hai m i năm ch để i, khá lâu có lẽ vì không biết cách săn sóc cây tr ng, sau m t chuy n đi xa v khuya, tôi và nhà tôi ng c nhiên thú v th y cây quỳ nh nhà mình tr hoa Xô thành, mi n nam Paris, ch a đ n sáng thì tàn. Đóa hoa quỳ nh đ u tiên c a chúng tôi trên đất Pháp ! Thì ra cây cũng nh ng i, gi ng t t mi n g p đ t lạnh là m c s c m c r, đâm ch i, n hoa. Không có thì gi loan báo b n bè, chúng tôi ch biết cùng nhau hai đ a c ng nhau hai mái đ u b c chia s n i hân hoan.

Chúng tôi ngây ng t ng m mãi không chán nh ng cánh hoa nõn nà trong tr ng nh cô gái trinh

bách, bao quanh t lòng sâu m t dãy nh y hoa vàng l t, đ u đ , m nh kh nh y u đi u nh nh ng vũ n trên m t chi c thuy n r ng, đ n tr c là vôi nh y trông nh m t cái chong chóng nhi u cành. Riêng ph n tôi t nh c n mê, chi u đèn ch p hình ngang đ c, trong ngoài cho kh i tĩ c sau n y, vì theo kinh nghiệm đã s ng, không bi t bao gi m i i có h nh phúc ng i ng m hoa qu nh nhà mình. S c đ p phù du, v đ p chung th y (4) , làm sao nói lên toàn v n c m xúc c a mình tru c m t đóa hoa đ p l ng l y nh hoa qu nh. Đ Ph đã t ng th t lên : Nh t phi n hoa phi gi m kh c xuân, hoa đ p đ n n i ch m t cánh hoa thôi r i cũng đ đ làm gi m b t cái đ p c a mùa xuân. Nh ng hoa qu nh may thay n đ n vài gi , m t cánh cũng không r ng, th i gian dù ng n cũng đ cho ta m say, xao xuy n.

Em i, đêm th m m t đóa qu nh

Cùng em h ng v ng không gian

Cho ta m say m ng ngát tình

Quy n màu s c th m môi em.

(Đ qu nh h ng - th Hoàng Ng c Qu nh Giao - nh c Ph m Anh Dũng)